

Harp Raporlarına Göre Birinci İnönü Muharebesi'nin Analizi

Hüsnü ÖZLÜ*

ÖZET

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından imzalanan 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkes Antlaşması ile Türk ordusu terhis edilerek ortadan kaldırılmak istenmiştir. Amaç daha sonra başlayacak olan ve Anadolu'nun işgalini tamamlayacak hamlelere zemin hazırlamaktır. Ancak işgal güçleri bu hesabı tam yapamamış ve Anadolu'da yeniden bir oluşumla ve dirençle karşılaşmıştır. Bu oluşum Mustafa Kemal'in liderliğinde başlayan ve yeni bir devletin kuruluşunu ortaya koyan mücadeledir. İşte bu mücadeleler içerisinde Birinci İnönü Muharebesi önemli bir yere sahiptir. Çünkü bu muharebe yeni kurulacak devletin oluşturduğu düzenli ordunun kazandığı ilk muharebedir. Bu makalede Birinci İnönü Muharebesi'ne ait harp raporları analiz edilerek gün gün muharebenin oluşumu ve sonuçları ele alınmış, Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey'in muharebeyi ve muharebeye katılan tümenleri nasıl yönettiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Millî Mücadele, Batı Cephesi, harp raporu, işgal, düzenli ordu.

* Dr., Genelkurmay ATASE Daire Başkanlığı-Ankara.

e-posta:husnuozlu@hotmail.com

Analysis Of First İnönü War According to the War Reports

ABSTRACT

Turkish Army was intended to be annihilated by discharging it upon the 30 October 1918 dated Armistice of Moudros which was signed after the First World War. The goal for doing so is to pave the way for the next moves which shall conclude the occupation of Anatolia. However, occupying forces couldn't make a precise calculation of it and met a re-formation and resistance in Anatolia. This formation is the struggle starting with the leadership of Mustafa Kemal and presenting the foundation of a new country. First İnönü War has an important place among these struggles. Because, this war is the first victory of the regular army which was formed by the new state to be founded. In this essay the war reports of the First İnönü War are reviewed and the formation and results of the war are discussed day by day and further it is presented how the Western Front Commander Colonel İsmet Bey commanded the war and the participating divisions.

Key Words: National Struggle, Western Front, war report, occupation, regular army.

Giriş

Yunanlılar büyük ideallerini gerçekleştirmek adına Birinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanan Paris Barış Konferansı'nda aldıkları icazet gereği 15 Mayıs 1919 da çıktıkları İzmir'le yetinmeyip Batı Anadolu topraklarını işgale başlamışlardır. Bu işgaller karşısında Anadolu insanı Kuva-yı Milliye teşkilatlanması etrafında bütünleşerek karşı koymaya çalışmış ancak düşmanın ilerlemesi durdurulamamış, 12 Haziran 1919 tarihine kadar İzmir Körfezi'nin tamamı Yunanlıların eline geçmiştir. Yunan ordusunun hızla ilerlemesi karşısında Paris Barış Konferansı'nda durum tekrar ele alınmış ve 18 Temmuz 1919 tarihi itibarı ile Yunanlılar ile Kuva-yı Milliye birlikleri arasında bir hat çekilmesine karar verilmiştir. Bu çerçevede, General Sir George Milne görevlendirilmiş ve 15 km derinliğinde olan ve Milne Hattı olarak tarihe geçen sınır çizilmiştir. Kuşadası-Aydın-Ödemiş-Turgutlu-Manisa-Bergama sınırının ötesinden geçen bu hat 12 Aralık 1919 tarihinden itibaren geçerlilik kazanmıştır¹. Ancak Yunan ordusu 22 Haziran 1920 tarihinden itibaren bu hattı da aşarak genel taarruza geçmiş ve hızla Batı Anadolu'nun işgaline başlamıştır.

Yunan ordusu 30 Haziran 1920 tarihinde Balıkesir'i ve 2 Temmuz'da da Bursa yöresini ele geçirmiş ve Bursa-Uşak hattına hakim olmuştur. Bu saldırıyı önleyemeyen Kuva-yı Milliye ile Ali Fuat Paşa emrindeki güçler, 24 Ekim'de başlayan Gediz taarruzunda da başarı elde edememiş ve Dumlupınar'a kadar geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Bu dönemde düzenli ordu güçlerinin oluşturulması ve Kuva-yı Milliye'nin de bu güçlere bağlanması tartışması sonuçlandırılmış, Batı Cephesi Komutanlığı, Batı ve Güney Cephesi olmak üzere ikiye ayrılmış, Batı cephesi Komutanlığına İsmet (İnönü) Bey, Güney Cephesi Komutanlığına da Refet (Bele) Bey getirilmiştir. Bu iki komutandan vakit geçirilmeden düzenli ordu birliklerinin oluşturulması istenmiştir. Millî Müdafaa Vekili Fevzi Paşa 10 Aralık 1920'de, Büyük Millet Meclisi'nin gizli oturumunda gelişmeler hakkında bilgi vermiştir. 25 Aralık tarihinde ise Büyük Millet Meclisi, gelişti güzel

¹ Mustafa Turan, "İstiklâl Harbi'nde Milne Hattı", **Atatürk Araştırma Merkezi Der-gisi**, sayı 21, Ankara 1991, s.569.

asker toplanmasını yasaklamış, ardından 2 Ocak 1921 tarihinde Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi, Kuva-yı Milliye müfrezelerinin kaldırıldığı emrini yayınlamıştır². Bu arada Yunanistan'da da önemli siyasi gelişmeler yaşanmış ve Venizelos tahtı bırakıp ülkeyi terk ederken ülkenin başına Kral Constantine geçmiştir³. Yeni kral, İngilizler ile ortak hareket etme ve tacını güçlendirmek adına Anadolu'daki işgal hareketini hızlandırmış ve Türk ordusunu imha ederek amacına ulaşmayı hedeflemiştir.

Düzenli ordunun kurulması ve Kuva-yı Milliye'nin düzenli ordu kadrolarına katılması Kütahya bölgesinde bulunan Çerkez Ethem'i ve kardeşlerini memnun etmemiştir. Oysa, Ethem Bey 1'inci Seyyar Kuvvetler Komutanı sıfatıyla kendi birliğinin başında bırakılmıştı. Ethem Beyin, özellikle yeni kurulan Batı Cephesi Komutanlığına karşı cephe alması, Batı Cephesi Komutanını dinlememesi, ona rapor vermemesi, yapılan atamaları kabul etmemesi, Güney Cephesi Komutanı Refet Bey ve 12'nci Kolordu Komutanı Fahrettin Bey'in değiştirilmelerini istemesi ve sürekli asker ve iaşe toplamaya devam etmesi İsmet Bey ile ilişkilerinin bozulmasına yol açmış ve bu durum Ethem Bey'in isyanı ile noktalanmıştır⁴.

Çerkez Ethem'in başlatmış olduğu hareket karşısında Mustafa Kemal Paşa 27 Aralık 1920 tarihinde Albay İsmet Bey'e ve Albay Refet Bey'e ayaklanmanın bastırılması için gerekli talimatı vermiştir. Bu arada 61'inci Tümen Kütahya'da sıkıyönetim ilan etmiştir⁵. Yaklaşık 4650 kişilik insan

2 Adnan Sofuoğlu, **Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu, 1919-1921**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1944, s.443.

3 Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, C.IV, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayını, Ankara 1974,s.21.

4Birinci İnönü Muharebesi'nde Süvari Yüzbaşısı olarak görev yapan Midillili Ahmet'in daha sonra yazdığı eserinde, Yunan ordusunun Çerkez Ethem'in kuvvetleri ile sürekli temas halinde olduğu ve keşif uçaklarından Kütahya yakınlarında Afşar bölgesinde attığı beyannamelerle (Zabitler geliyorum... Ha) Ethem kuvvetlerine dayanmaları ve yardıma geleceklerini bildirdiklerini ifade etmektedir. Ahmet (Midillili), **Birinci İnönü Muharebesi'nin İç Yüzü**, Ankara 1930, s.22.

5 Zeki Sarıhan, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü**, (TBMM'den Sakarya Savaşı'na, 23 Nisan 1920 – 22 Ağustos 1921), C.III, Ankara 1986, s.354.

gücü ve 12 otomatik tüfek, 6 ağır makineli tüfek ve 4 top'dan oluşan Kuva-yı Seyyare birlikleri, düzenli ordu birlikleri tarafından Gediz bölgesinde bastırılmak üzere harekete geçilmiştir. Başarılı olamayacaklarını anlayan Ethem güçleri 24 Ocak 1921 tarihi itibarı ile bölgeyi terk ederek Simav bölgesine çekilmek ve Yunan güçlerine sığınmak zorunda kalmıştır⁶. Ayrıca, bu dönemde Yunan ordusu, Kuva-yı Seyyare birliklerini destekleyerek kendi amaçları doğrultusunda asilerden yararlanmaya çalışmıştır.

Birinci İnönü Muharebesi'nin Başlangıcı ve Gelişmeler

İnönü Muharebesi'nin gerçekleştiği bölge Marmara Denizi'nin güneyi ve doğusunu kapsamaktadır. Bu bölgede, özellikle İzmit Sancağı, Bursa Vilayeti ve Eskişehir Mutasarrıflığı önemli merkezler olup, Güney'de Bursa-İnegöl-Eskişehir hattı, Kuzey'de Gemlik-İznik-Bilecik-Sakarya hattına kadar uzanmaktadır.

Birinci İnönü Muharebesi öncesinde, Batı Cephesi Komutanlığı Albay İsmet Bey'in komutasında; karargâhı Küplü'de bulunan Yenişehir, İnegöl ve Bilecik havalisinden sorumlu olan 24'üncü Tümen, merkezi Yunuslar'da bulunan 11'inci Tümen ve merkezi Gediz'de bulunan 61'inci Tümen bulunmaktadır. Ayrıca 1'inci Süvari Tugayı da Gediz'de tertiplenmiştir. Batı Cephesi Komutanlığının muharebenin başlangıcında mevcudu 417 subay, 8.500 er, 6.000 çeşitli tüfek, 18 hafif ve 47 ağır makineli tüfek, 28 top'dan ibarettir⁷. Batı cephesinin diğer kolu olan Güney Cephesi'nde ise Albay Refet Bey'in komutası altında, merkezi Afyon olan 12'nci Kolordu, Çukurcivan'da 23'üncü Tümen, Sarayköy'de 57'nci Tümen, Dumlupınar'ın batısında 8'inci Tümen, Pozanti'da 41'inci Tümen, Altıntaş'da da 2'nci Süvari Tümen'i konuşlanmıştır.

Muharebe öncesinde Yunan Ordusu; Korgeneral Papulas'ın komutası altında bulunuyordu. Bu ordunun merkezi İzmir'di. Karargâhı Uşak'ta

⁶ **Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi**, Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayını, C.2, Kısım 3, Ankara 1966, s.144.

⁷ **A.g.e.**, s.196.

olan 1'inci Kolordu, Bursa'da bulunan 3'üncü Kolordu, İzmit ve Sapanca bölgesinde bulunan Manisa Tümen'i, Orhangazi ve Gemlik bölgesinde bulunan İzmir Tümen'i, Kestel bölgesinde bulunan Akdeniz Tümen'i bu orduya bağlı bulunuyordu. Yunan Ordusu'nun mevcudu, 427 subay, 15.816 er, 12.500 tüfek, 270 makineli tüfek, 120 ağır makineli tüfek ve 72 top'dan oluşmaktadır⁸.

Ethem Bey ile İsmet Bey arasında gerginliğin çatışmaya dönüşmesinden yararlanmak isteyen Yunan güçleri mevzilerinden çıkarak, 6 Ocak 1921'de Anadolu'nun içlerine doğru saldırıya geçerek muharebeyi başlatmıştır. Muharebenin başlangıcına ait olan ve 24'üncü Tümen Komutanı Atif Beyin 6 Ocak 1921 tarihinde Batı Cephesi Komutanlığına ve Ankara'da Genelkurmay Başkanlığına yazdığı harp raporunda (EK-1); Yunanlıların 6 Ocak 1921 günü Yenişehir ve İnegöl bölgesine dört koldan taarruza başlayarak doğuya doğru ilerledikleri ve Umran çiftliği civarında durduruldukları belirtilmiştir. Ayrıca Yunan ordusu İnegöl civarında bir piyade ve süvari alayı ile ilerlemiş ancak Türk topçularının karşılık vermesi üzerine daha ileri gidememiş, Kurşunlu'nun doğusuna geçememiştir. Türk birliklerinden 32'nci Alay ise Pelitözü'nden Osmaniye'ye doğru yola çıkarılmış ayrıca Mekece'deki 2'nci Alay da bu bölgeye hareket ederek birlikler güçlendirilmiştir⁹. Bu rapor üzerine, Genelkurmay Başkanı Vekili Korgeneral Fevzi Paşa, Batı Cephesi Komutanlığına yazdığı şifreli telgrafta Yunanlıların bölgeye girişini doğrulamış ancak bu taarruzun amaç ve hedefinin tam olarak belli olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, düşmanın ilerlemesi karşısında öncelikle nakledilecek birliklerin derhal bildirilmesini istemiştir. Rapordan anlaşıldığı üzere bölgedeki gelişmeler çok yakından takip edilmekte ve birlikler düşmanın hareket tarzına göre yer değiştirmektedir. Bu arada Kuva-yı Seyyare birliklerinde çözülme başlamış ve düzenli ordu birliklerine katılım hızlanmıştır¹⁰.

8 A.g.e., s.198.

9 Genelkurmay Askerî Tarih Dairesi Arşivi, (ATASE) İstiklal Harbi Kataloğu, Kutu.691, Gömlek.24, Belge.024aa.

10 İSH., K.691, G.36, B.036a.

Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey tarafından Tümen Komutanlıklarına, Genelkurmay Başkanlığına ve Güney Cephesi Komutanlığına 7 Ocak 1921 tarihinde gönderdiği emirde; 8 Ocak 1921 tarihinde kendisinin Kütahya'da olacağını ifade ederek, Köprühisar bölgesine taarruz eden düşmanın, birliklerimizin üstün kahramanlığı karşısında geri püskürtüldüğünü, Nazıfpaşa mevzisini savunan 126'ncı Alay'ın ise Pazarcık'a doğru çekilmeye mecbur olduğunu belirtmiştir. Bu durum karşısında İnegöl Müfrezesine Pazarcık'ın 1 km batısındaki mevziyi savunma emrini vermiştir. Bu emirde cephe komutanı Albay İsmet Bey, Tümenlerin harekât tarzlarını şu şekilde belirlemiştir¹¹.

24'üncü Tümen İncirli mevzisinde bir miktar artçı bıraktıktan sonra bir kısım piyade ve topçusu ile Gökpınar-Köprüler hattını ele geçirecektir. Düşmanın Nazıfpaşa veya Pazarcıktan Yenişehir Müfrezesinin gerisine yapacağı muhtemel bir taarruza karşı Bilecik civarında bir ihtiyat bulunduracaktır.

4'üncü Tümen, Akpınar civarında mevziye sokulmalıdır. Obüsler 4'üncü Tümen emrine verilmiştir.

11'inci Tümen 8 Ocak 1921 tarihinde Alayunt etrafında toplanacak ve demiryoluyla Eskişehir istikametine nakledilecektir.

61'inci Tümen ve Süvari Tugayı 7/8 Ocak 1921 gecesi Gediz Havalisini bırakarak Susuzkaya köyünün Viran, Yalnızsaray, Karadiken bölgesine çekilecek ve son emre kadar bu mıntıkada kalacaktır.

Batı Cephesi Kurmay Başkanı Muzaffer Bey'in raporuna göre; Yunanlılar, 7 Ocak 1921 tarihinde Bursa'dan hareket ederek taarruza başlamış ancak Yenişehir civarında bu taarruz geri püskürtülmüş, birliklerimiz Pazarcık'ın doğusundaki mevzilere çekilmiştir. Ayrıca Mezit Vadisi'nde gizleme ve keşif yapılması için bir süvari bölüğü görevlendirilmiştir. Bu arada 4'üncü Tümen birliklerine, İnönü'ye çıkarma yapma, gerektiğinde

11 İSH., K.914, G.104, B.104ab.

derhal harekete geçecek şekilde konaklama yapma ve tümenin iaşesinin İnönü Nokta Komutanlığı tarafından karşılanması emri verilmiştir¹².

4'üncü Tümen Komutanı Albay Nazım Bey'in 8 Ocak 1921 tarihinde yayınladığı Tümen emri ile Tümenin harekât planı belirlenmiş ve bölgede İnönü istasyonu karargâh olmak üzere tedbir alınmıştır. Buna göre; Tümen birlikleri İnönü istasyonuna inecek ve bu havalıdeki konaklara gireceklerdir. Tümene bağlı 58'inci Alay, Akpınar ve Kovalca köylerinde kalacak ve bu bölgeye yapılacak olası taarruza karşı koyacaklardır. Tümenin tüm ikmal malzemeleri istasyonda bırakılacak ve burada tek bir muharip asker dahi bırakılmayacaktır. Bu hizmetleri Binbaşı Şevki Bey idare edecek ve birlik komutanları artık geri hizmetler ile meşgul olmayacaktır¹³. Bu emirden de anlaşıldığı üzere Tümen tamamen muharebeye odaklanmış ve bu maksatla teşkilatlanmıştır. Ayrıca, Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey'in 8 Ocak 1921 tarihli emrine göre; 4'üncü Tümen İnönü mevzisinin sol tarafını savunacak, 11'inci Tümen ise trenle bölgeye intikal ederek destek verecektir¹⁴.

24'üncü Tümen Komutanı Yarıbay Atıf Bey, 8 Ocak 1921 tarihinde kendi komutası altındaki 32'nci Alay, 143'üncü Alay, 2'nci Alay 1'inci Tabur, Söğüt Taburu ve İstihkam Bölüğüne yayınladığı emirle harekât planlarını detaylı olarak bildirmiş ve birlikler arasındaki koordinasyonu sağlamıştır. Buna göre; 24'üncü Tümen, Bilecik'in doğusunda zayıf bir artçı bırakıp Söğüt istikametine ilerleyerek Savcıbey civarındaki mevziyi işgal edecektir. 2'nci Alay 1'inci Taburu Yeniköy'de kalarak artçı görevini yerine getirecek, aynı zamanda bu bölük düşman hakkındaki önemli raporları tümen karargâhına bildirecektir. 32'nci Alay, 143'üncü Alaylar Söğüt istikametine ilerleyerek bölgeyi kontrol altına alacaklardır. Söğüt Taburu ve İstihkam Bölüğü de hızla Söğüt istikametine hareket edecektir. Emirden de anlaşıldığı üzere 24'üncü Tümen tamamen Söğüt bölgesini kont-

12 İSH., K.914, G.104, B.104a.

13 İSH., K.914, G.105, B.105a.

14 İSH., K.694, G.156, B.156a.

rol altına almaya yönelik taktik plan hazırlamıştır¹⁵. Yine 24'üncü Tümen Komutanı Atıf, 8 Ocak 1921 tarihinde Batı Cephesi Komutanlığına yazdığı harp raporunda, söz konusu birliklerin Yeniköy'den Söğüt'e intikallerinin devam ettiğini, 2'nci Alay 1'inci Taburun Yeniköy'ün batısında artçı olarak bırakıldığını ve düşmanın bir hareketi olmaz ise 10 Ocak 1921 tarihinde Söğüt'e çekileceğini bildirmiştir¹⁶. 24'üncü Tümen'in bu teşkilatlı hareketi üzerine Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey, 8 Ocak 1921 tarihinde bir telgraf ile kendilerini kutlamış ve şu ifadeleri kullanmıştır. *"Birliklerinizin bir iki günden beri muharebede ve yürüyüşte büyük başarı gösterdiğini iftiharla takdir ediyorum. Düşman Karaköy'de bulunduğu göre yarın sabaha kadar Söğüt'e varmış olmanız çok önemlidir. Bugün Karabayır'a keşif kolu gönderdim. İnegöl Müfrezesi ile Bozüyük'ten temas kurmaktayız."*¹⁷

Muharebenin ikinci günü çok zor ve çetin geçmiş, Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey bu durumu 8 Ocak 1921 tarihinde bir harp raporu hazırlayarak Genelkurmay Başkanlığına bildirmiştir. Bu rapora göre; Bursa bölgesinde 7/8 Ocak gecesinin sakin geçtiği, ancak düşmanın üç kol halinde Pazarcık istikametine taarruz ettiği ve Karaköy'ün düşman tarafından işgal edildiği bildirilmektedir. Bu durum karşısında 24'üncü Tümen'in Bozüyük'ün doğusunda Çepni mıntıkasına çekilme emri verilmiştir. Bu arada 11'inci Tümen birlikleri, Alayunt'a taarruz etmek için hazırlanmakta, 61'inci Tümen de geceyi Yalınzsaray, Karadiken, Pazarcık, Ortaca mıntıkasında geçirerek hazırlıklarını yapmaktadır¹⁸.

Batı Cephesi Askerî Polis Teşkilatı Bilecik Şubesinde, Batı Cephesi Komutanlığına yazılan raporda; düşmanın 7 Ocak 1921 sabahı iki piyade alayı, bir süvari alayı ve üç top bataryası ile Köprühisar ve İnegöl'e taarruz ettiği, Köprühisar'a yapılan taarruzun geri püskürtüldüğü, İnegöl'ün de zor da olsa korunduğu bildirilmiştir¹⁹. Yine aynı teşkilat tarafından bu kez 8

15 İSH., K.988, G.123, B.123a.

16 İSH., K.691, G.172, B.172a.

17 İSH., K.692, G.75, B.75a.

18 İSH., K.593, G.70, B.070a.

19 İSH., K.692, G.61, B.61a.

Ocak tarihinde yazılan bir başka raporda da düşmanın 126'ncı alayın taburlarını kuşattığı ve ancak geri püskürtüldüğü, Bozüyük'e gelen askerlerin cepheye sevk edildiği, Karaköy ile Bozüyük istasyonu arasındaki hattın düşman tarafından işgal edildiği bilgisi verilmektedir²⁰.

Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey, Gökbayrak Tabur Komutanlığına 9 Ocak 1921 tarihinde yolladığı telgrafta, bölgenin kurtuluşu için özverili olmalarını ve kısa sürede başarıya ulaşılacağını şu sözlerle dile getirmiştir. *“Düşman bugün Yenişehir cephesinde durmuş ve üstün kuvvetiyle Pazarcık üzerinden Karaköy'e kadar ilerlemiştir. Bu kola kesin bir darbe vurmak için geçici olarak bütün kuvvetleri topluyorum. 24'üncü Tümen'in büyük kısmının alınması bu nedenledir. Bu süre içinde arkanızı Lefke'ye vererek Lefke-Köprühisar yolu üzerine bir bölük yerleştiriniz. Orhangazi ve İznik havalisindeki kuvvetlerinizi çekmeyiniz ve güneye cephe alarak düşmanın yanında kalınız. Bir iki gün sonra düşman Allah'ın yardımıyla geri çekilmeye mecbur edileceğinden taarruzi bir şekilde düşmanın yanında elinizden gelen gayreti gösteriniz²¹.”*

4'üncü Tümen Komutanı Nazım, kendi emri altındaki Alay ve Bölük Komutanlıklarına 9 Ocak tarihinde yazdığı emir ile birliklerin emrindeki büyük ağırlıkların İnönü'ye gönderilmesini ve burada 4'üncü Tümen Komutanının emrine girmelerini bildirmiştir. Bu arada, telgraf takımının kargâhla birlikte hareket ederek cephe ile telefon irtibatının kurulması emri verilmiş, ayrıca cephe emrine giren tüm birliklerde firar olaylarına engel olunması istenmiştir²².

Batı Cephesi Kurmay Başkanı Muzaffer'in, 9 Ocak tarihinde Batı Cephesi Komutanlığına yazdığı bir başka rapora göre; Eskişehir'den kalkan bir tayyarenin Karaköy istikametinde bir keşif uçuşu yaptığı, bu bölgede dü-

20 İSH., K.692, G.61, B.61aa.

21 İSH., K.692, G.96, B.96ab.

22 İSH., K.914, G.108, B.108a. 9 Ocak 1921 tarihinde 4'üncü Tümen'in muharebe meydanındaki vaziyeti EK-2'deki krokide verilmiştir. bkz. İSH., K.914, G.114, B.114a

şmanla henüz bir temasın yaşanmadığı, askerlerin morallerinin yükseltilmesi için Bozüyük yolu üzerinde obüslerle atış yaptırıldığı ve ordumuzun moral durumunun çok iyi olduğu bilgisi verilmiştir²³. Bahsi geçen tayyaremizin keşif raporuna göre; 9 Ocak günü iki bölük düşman süvarisinin Bozüyük istikametine doğru yürüyüşe geçtiği, tayyaremizin ilerleyen süvari ve piyadelere bomba ve makineli tüfek atışı yaptığı ve düşmanın yürüyüş kollarını dağıttığı görülmektedir²⁴.

Gökbayrak Tabur Komutanı Cemal'in verdiği bir başka rapora göre de düşmanın Ebe Köyüne saldırarak köyü yaktığı ve düşmanın Yenişehir'den Köprühisar'a doğru büyük bir nakliyat başlattığı bilgisine ulaşılmıştır²⁵. Bu rapordan da anlaşıldığı üzere Yunan ordusu bir taraftan ilerlerken diğer taraftan da masum insanlara ve köylere saldırarak büyük bir kıyım yapmaktadır.

Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey, 4'üncü, 11'inci ve 24'üncü Tümen Komutanlıklarına çektiği telgraf ile 10 Ocak günü sabahında muharebe meydanında olacağını bildirmiştir²⁶. Aynı gün Milli Savunma Bakanına yazdığı akşam raporunda ise, 8/9 Ocak gecesinin sakin geçtiğini, düşmanın, Karaköy'den daha güneye ilerleyemediğini 24'üncü Tümenin Söğüt'e ulaştığını ve Gündüzbey-Savcıbey-Teke mevzisine çekildiğini belirtmiştir. Bu arada 300 kadar oldukları tahmin edilen asilerin Susuzkaya bölgesinde 14'üncü Süvari Alayına taarruz ettiklerini, Alayın Ortaca bölgesine çekildiğini, başka bir asi grubunun da Derbentköyü civarında bir piyade bölüğüne taarruz ettiğini ve 174'üncü Alayın İnönü'ye naklini geciktirdiğini yazmıştır²⁷. Batı Cephesi Kurmay Başkanlığından, 4'üncü, 11'inci ve 24'üncü Tümen Komutanlıklarına verilen emir ile İnönü İstasyonunda bir seyyar cephaneye deposu, bir nokta komutanlığı, erzak ambarı ve üç sıhhiye vagonundan oluşan bir seyyar yaralı sevk merkezi kurulmu-

23 İSH., K.694, G.166, B.166a.

24 İSH., K.693, G.55, B.055a.

25 İSH., K.914, G.109, B.109a.

26 İSH., K.990, G.166, B.166a.

27 İSH., K.693, G.76, B.076a.

ştur. Bu merkezin işe ihtiyaçlarını nokta komutanlığından, cephanelerini ise seyyar cephane deposundan almaları, hasta ve yaralılarını da sıhhiye vagonlarına sevk etmeleri bildirilmiştir²⁸.

10 Ocak tarihinden itibaren bizzat muharebe merkezi olan İnönü'den muharebeyi sevk ve komuta eden İsmet Bey, Tümenlere yolladığı emirler ile bölgeyi tamamen kontrol altına almıştır. Tümenleri ve bağlı birliklerini demiryolu hattı başta olmak üzere düşmanın hareket noktalarının karşısına mevzilendirmiştir. Birlikler için gerekli olan tüm erzak ve cephane ihtiyacı İnönü istasyonundaki depolardan karşılanmıştır. Tümenler 10 Ocak tarihinden itibaren hızla İnönü bölgesine intikal etmeye başlamışlar ve kendi mevzilerini güçlendirmişlerdir. Bu arada İsmet Bey'in 24'üncü Tümen'e verdiği yazılı emirle Eskişehir istikametini örtmeleri, 4 ve 11'inci Tümenlerin de İnönü sırtlarındaki tepelere çekilerek tertibat almalarını istemiştir²⁹. Ayrıca 11'inci Tümen'e verdiği emirle de düşmanın Poyra istikametinden ilerleyerek kısa süre sonra (10 Ocak, saat 13.10) İnönü istasyonunu işgal edebileceğini ve tedbir olarak Oklubalı ile İnönü arasını savunmasını emretmiştir³⁰. Bu arada 11'inci Tümen daha önce yaptığı uzun yürüyüşlerden ayrı olarak, Efendi köprüsünden Kütahya'nın Alayunt İstasyonuna kadar 80 kilometrelik bir yürüyüş yaptıktan sonra 9/10 Ocak gecesi trenle Alayunt'tan Eskişehir üzerinden İnönü istasyonuna nakledilmiş ve dört saatlik bir uykudan sonra 10 kilometre ilerideki mevzilere yerleşmiştir³¹.

Genelkurmay Başkanı Vekili Fevzi Paşa tarafından, Batı Cephesi Komutanlığına 10 Ocak 1921 tarihinde çekilen telgraf, savaşın belki de en önemli kırılma noktasına geldiğini işaret etmektedir. Bu telgrafta; Batı Cephesi'nde bulunan birliklerin düşmanı ne dereceye kadar durdurmayı başarabileceğinin kestirilemediği belirtilmektedir. Bu çerçevede, durum

28 İSH., K.704, G.126, B.126a.

29 İSH., K.990, G.187, B.187aa.

30 İSH., K.949, G.114, B.114a.

31 Rahmi Apak, *İstiklal Savaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, İstanbul 1942, s.181.

Eskişehir'in başarıyla korunmasına uygun değilse Batı Cephesi, özellikle topçu ve makineli tüfek malzemelerini kayba uğratmayacak ve birliklerin büsbütün elden çıkmasına meydan vermeyecek şekilde birliklerini Eskişehir'in doğusuna almaları, ayrıca Seyitgazi, Sivrihisar ve Ankara istikametinin Ethem kuvvetlerine karşı da kapatılması ve savunulması istenmiştir. Batı Cephesi emrindeki malzemelerin düşman eline geçmemesi, İmalat-ı Harbiye malzemelerinin ve mühimmatın geriye alınması, demiryolu hattının tahrip edilmesi gereği de bildirilmiştir. Düşmanın ciddi taarruzu karşısında Güney Cephesi'nin de demiryolu hattını tahrip ederek Afyon ve Konya istikametine çekilmesi emredilmiştir³².

Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey; İnönü'nün doğusundaki sırttan 10 Ocak 1921 günü saat 15.20'de 2'nci Süvari Grubu Komutanlığına çektiği telgrafda; düşmanın saat 10'dan itibaren bütün cephede taarruza başladığı ve Poyra istikametinden ilerleyerek İnönü'nün kuzeyindeki sırtları işgal etmek üzere olduğu, kendisinin bizzat İnönü'den doğuya doğru çekilecek tümenler ile beraber olacağı belirtildikten sonra, 24'üncü Tümen'in Eskişehir istikametini örterek Yunan güçlerine zaman kaybettirmesini emretmiştir³³. Bu arada 10 Ocak günü Eskişehir'de bulunan Kazım Beyin (Özalp'in) anlatımına göre, muharebe çok şiddetli geçmektedir. Dönemin milletvekillerinden Abdullah Azmi ve Rasih Bey'ler kendisini ziyaret ettiğinde düşmanın ani bir hareketle geri çekilmesinin muhtemel olduğunu belirtmiş ve muharebenin kazanılacağını öngörmüştür³⁴.

Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey'in Oklubalı'dan 10 Ocak 1921 günü saat 21.30'da, 11 Ocak 1921 günü için yazdığı cephe emrinde; ordunun 11 Ocak günü Beşkardeş Dağı ve Zemzemiye'nin batısındaki sırtlar, Oklubalı'nın batısındaki sırtlar hattında savunma yapacağını, 24'üncü Tümen'in 174'üncü Alayı ile 132'inci Alayın iki taburunun demiryolu hattının kuzey kısmını, 11'inci Tümen'in Oklubalı'nın batısındaki

32 İSH., K.692, G.137, B.137ab.

33 İSH., K.693, G.110, B.110a.

34 Kazım Özalp, **Millî Mücadele (1919-1922)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1985, s.170.

sırtları savunmasını ve depo alayına emir komuta etmesini, 4'üncü Tümen'in de Kaynarca'nın batısında ihtiyatta beklemesini emretmiştir³⁵. İşte bu emir üzerine Genelkurmay Başkanı Vekili Fevzi Paşa tarafından, Batı Cephesi Komutanlığına 11 Ocak 1921 tarihinde çekilen telgrafta, 10 Ocak 1921'de İnönü mevzisinde meydana gelen muharebeye ait bilgiler şu şekilde belirtilmiştir: Muharebeye iki piyade tümeni ve bir süvari tugayının katıldığı, 24'üncü Tümen birliklerinin Beşkardeş Dağına kadar geri çekildiği, 4'üncü ve 11'inci Tümenlerin ise Karaağaç bölgesinde düşmana başarıyla karşı koyduğu rapor edilmiştir. Ayrıca takviye olarak Kütahya bölgesinde yer alan 61'inci Tümen'in de bölgeye kaydırılabileceği, ancak 2'nci Süvari Tümeni'nin muharebeye kadar bölgeye intikalini zor olduğu bildirilmiştir. Bu arada Kütahya bölgesinde asilerin hareketinden dolayı bir süvari tugayı, bir piyade alayı ve 12 top'dan muharebede yararlanılamadığı da rapor edilmiştir³⁶.

Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey'in, 11 Ocak 1921 tarihli raporuna göre; 9-10 Ocak tarihlerinde şiddetli geçen muharebelerde düşmanın önemli bir kayba uğradığı ve geri çekilmeye başladığı, düşmanın hareketi hakkında keşif çalışmalarının sürdürüldüğü ve bölgede birliklerin savunma tertibatını devam ettirdiği anlaşılmaktadır³⁷.

Batı Cephesi Kurmay Başkanı Muzaffer, Genelkurmay İkinci Başkanlığına çektiği 11 Ocak 1921 tarihli telgrafta; sabahtan beri sükûnet olduğu, düşmanın kuzeybatı istikametinde çekildiğinin anlaşıldığı, İnönü'de kalan cephane ve erzak vagonlarının kurtarıldığı bildirilmiştir. Bu arada ileri hareket için hazırlık yapıldığı ve 2'nci Tümen'in beklendiği ifade edilmektedir³⁸. Düşmanın geri çekilirken elindeki bazı eşya ve cephane sandıklarını yollarda bırakarak kaçtığı keşif raporlarından anlaşılmaktadır. Ayrıca Söğüt ve Gündüzbey'e giren düşman birlikleri Gündüzbey'de köyün gençlerini toplayıp götürmüş ve sorguya çekmiştir. Köylülere "Çetelerin ne kadar

35 İSH., K.914, G.111, B.111a.

36 İSH., K.693, G.2, B.002a.

37 İSH., K.692, G.143, B.143ab.

38 İSH., K.693, G.6, B.006ab.

topu var? diye sormuş, köylülerde “İki topu var” deyince “Siz yalan söylüyorsunuz. Bu sefer ki asker çete değil düzenli asker, bunların topu da çok” demişlerdir³⁹. Düşman birlikleri 12 Ocak günü Gündüzbey’i terk ederek Söğüt istikametine doğru çok sayıda yaralı ile birlikte geri çekilmiştir. Yine, alınan keşif raporlarına göre düşmanın Bilecik istasyonunu yaktığı anlaşılmaktadır. Bir başka keşif raporunda ise düşmanın son kuvvetinin Karaköy’den Pazarcık istikametine doğru çekildiği ve Karaköy istasyonunu yaktığı belirtilmektedir⁴⁰.

Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey’in 12 Ocak 1921 tarihinde kendisine bağlı tümenlere 13 Ocak 1921 günü için yayınladığı cephe emrinde, tümenlerin yerinde kalmaları, bunun yanında süvari birlikleri tarafından keşif yapılması ve düşmanın taciz edilmesi emredilmiştir. Bu emir doğrultusunda, 2’nci Süvari Grubu Pazarcık istikametinde keşif faaliyeti ve Nazıfpaşa istikametinde ise baskın düzenlemiştir. Bu arada tümenler, birliklerini tekrar düzenlemiş, malzemelerini toplamış, silahlarını temizlemiş, asker ve hayvanlarını buldukları yerlerde istirahat etmelerini sağlamıştır⁴¹.

Genelkurmay Başkanı Vekili Fevzi Paşa tarafından, Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve bütün Vekâletlere gönderilen 11 Ocak 1921 tarihli telgrafta muharebe ile ilgili şu bilgiler verilmiştir. (EK-3) “6 Ocak 1921’de Yenişehir ve İnögöl istikametinden başlayarak çeşitli şiddet ve aşamalarla İnönü mevzilerimize kadar uzanan düşman taarruzu, 9 ve 10 Ocak 1921’de Savcıbey-Akpınar-Karaağaç genel hattında meydana gelen çok şiddetli ve devamlı meydan muharebesinden sonra birliklerimizin kahramanca karşı koymaları ve müdafaaları karşısında durmuş ve 10/11 Ocak 1921 gecesi düşman taarruzdan vazgeçerek hızla geri çekilmeye başlamıştır”⁴². (EK-4)

39 İSH., K.692, G.143, B.143aa.

40 İSH., K.694, G.26, B.026a.

41 İSH., K.949, G.127, B.127a.

42 İSH., K.604, G.11, B.011a.

Genelkurmay Başkanı Vekili Fevzi Paşa, Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey'e 11 Ocak 1921 tarihinde çektiği telgraf ile; "Büyük komutanların şerefli komutası altında tam bir kahramanlıkla harp eden Batı Ordusunun, İnönü Meydan Muharebesi'yle kazanılan son başarılarından dolayı sizi ve Batı Ordusu subay ve erlerini tebrik eder, başarılarının devamını Allah'tan dilerim"⁴³ diyerek tebriklerini iletmiştir.

Bu arada Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey, 12 Ocak 1921 tarihinde İnönü ve Bozüyük Nahiye Müdürlerine yazdığı yazıda muharebe meydanında şehit olan askerler için şehitlik talebinde bulunmuş ve onlara şu mesajı yazmıştır. "İnönü Meydan Muharebesi'nde din ve memleket uğruna canlarını feda ederek şehit düşen kardeşlerimizin muharebe meydanlarındaki mübarek cesetlerini toplatarak muntazam bir şehitlik yapılmasını sizin gibi gayretli ve çalışkan vatanseverlerden beklerim"⁴⁴.

Büyük Millet Başkanı Mustafa Kemal, Genelkurmay Başkanı ve Batı Cephesi Komutanı İsmet Bey'e 12 Ocak tarihinde yolladığı tebrik mesajında şöyle dememiştir:

"İnönü Meydan Muharebesi'nde Batı Cephesi birliklerinin uğurlu ve üstün komutanız altında kazandıkları kesin zaferden dolayı size ve kahraman ordumuzun bütün komutanlarıyla subay ve erlerine Büyük Millet Meclisi'nin en içten tebriklerini sunar ve bu zaferin, kutsal topraklarımızı düşman istilasından tamamen kurtaracak olan kesin zafere hayırlı bir başlangıç olmasını Allah'tan dilerim. Bu tebriklerimin ordunun bütün er ve subaylarına tebliğini rica ederim." Mustafa Kemal'in bu mesajına İsmet Bey şu karşılığı vermiştir. "Allah'ın yardımıyla İnönü Meydan Muharebesi'nin kazanılmasından dolayı Büyük Millet Meclisi'nin kalbi tebrik ve temennileri ordunun bütün er ve subaylarını şerefletirmiştir. Tam bağımsızlığın kazanılması vazifesini üstlenmiş olan Büyük Millet Meclisi'ne kayıtsız şartsız bağlılıktan aldığı manevi güç ile kutsal topraklarımızın kurtarılması görevini yerine getireceğine ordunun tam olarak inandığını arz ederim"⁴⁵.

43 İSH., K.696, G.7, B.007ah.

44 İSH., K.693, G.30, B.030aa.

45 İSH., K.693, G.26, B.026ac.

12'inci Kolordu Komutanı Albay Fahrettin, Batı Cephesi Komutanlığına yazdığı telgrafta Birinci İnönü Muharebesi'nin zaferle sonuçlanmasının Afyonkarahisar'da sevinçle karşılandığını ve kutlamalar yapıldığını şöyle duyurmuştur.

“Batı ordumuzun mert ve kahramanca muharebeleri karşısında düşmanın yenildiği müjdesini alan Afyonkarahisar halkının, bugün bütün şehri bayraklarla donatarak, asker, halk ve öğrencilerden oluşan büyük bir insan kalabalığı ile hükûmet ve kolordu dairesine geldiği, milletin yüce ruhu ve büyük azmine tercüman olacak güzel konuşmalar yaparak ordumuza selam gönderip hükûmete tebrik ve teşekkürlerini sunduklarını arz ederim”⁴⁶.

Batı Cephesi Komutanı İsmet Bey, bu telgrafa şöyle cevap vermiştir⁴⁷:

12'nci Kolordu Komutanlığına

13 Ocak 1921

Tebriklerinize teşekkür ederim.

Sevgili Anadolu'muzun bu defa da böğrüne hançer saplamak üzere gözü dönmüş bir şekilde saldıran düşman iyi bir ibret dersi alarak perişan bir halde kaçmak zorunda kaldı. Yakın gelecekteki şanlı zaferlere bir başlangıç olan İnönü Meydan Muharebesi, millet ve ordumuzun millî gayret ve kahramanlığını bütün parlaklığıyla ispat etmiştir. Bundan dolayı, millî gayenin elde edilmesi uğrunda orduya yardımcı olan sevgili milletimize şimdiden güçlü teminat vadetmekle iftihar etmekteyiz.

12'nci Kolordunun ve Afyonkarahisar'daki sevgili kardeşlerimizin tebrikleri ve samimi yardımları bütün Batı Cephesi subay ve askerleri için kuvvet ve övünç kaynağı olmuştur. Tebriklerinizi bütün orduya tebliğ ediyorum. Afyonkarahisar'ın vatansever muhitini savunan 12'nci Kolordunun İzmir'de Büyük Millet Meclisi ordusunun varlığını temsil etmesi en başta gelen temennimizdir.

Moskova Büyükelçisi Ali Fuat Bey muharebe sonrasında Batı Cephesi Komutanlığına şu telgrafi yollayarak tebriklerini iletmiştir. “Ocak ayının

46 İSH., K.696, G.7, B.007af.

47 İSH., K.696, G.7, B.007ae.

9 ve 10'uncu günleri Batı Cephesi'nde meydana gelen ve düşmanın asıl ordusunun bozguna uğramasıyla sonuçlanan muharebelerden dolayı en içten tebriklerimi sunar, bu sebeple de başta siz olmak üzere bütün cephe arkadaşlarımızın sürekli zafer kazanmalarını saygılarımla ilave olarak dileirim." Bu tebrik telgrafına Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey şu şekilde karşılık vermiştir:

*"Olağanüstü azim ve metanet ile bizzat kurduğunuz ve komuta etmiş olduğunuz kahraman kitlenin, düşman taarruzunu kırmayı başarmasından dolayı duyulan şeref, ordunun kendisine ve onu yetiştirmiş olan şahsınıza aittir. Bununla beraber bizden esirgemediğiniz iltifat ve tebriklerinize minnet ve şükranlarımızı takdim ederim."*⁴⁸

Doğu Cephesi Komutanı Kazım Karabekir Paşa da çektiği telgrafta; "Kazanılan son başarıdan dolayı sizi ve Batı Cephesi'nin bütün mensuplarını içtenlik ve iftiharla tebrik eder ve başarılarının devamını dilerim", diyerek zaferi tebrik etmiştir⁴⁹.

Muharebe sonrasında, Hamdullah Suphi Bey, Adnan Bey ve Halide Edip Hanım tarafından Genelkurmay Başkanı ve Batı Cephesi Komutanı İsmet Bey'e çekilen telgrafta kendisi ve silah arkadaşları şu sözlerle onurlandırılmaktadır:

*"Mütarekeden beri bir çok defa ölümle karşı karşıya gelen milletimizi her zamankinden daha büyük bir tehlikeye uğratan düşmanın son taarruzunu, genç ve büyük komutanımızın harp sanatı ile azim ve imandan oluşan kuvveti, püskürterek perişan etti. Mağrur bir kalp minnettar gözlerle muzaffer yürüyüşünüzü takip eden kardeşleriniz, mazlum halkımızı kurtaran kahramanımızı yanındaki silah arkadaşlarıyla beraber kutlarlar"*⁵⁰.

İsmet Bey bu telgrafa cevaben Halide Edip Hanımefendiye yazdığı 14 Ocak 1921 tarihli telgrafta teşekkürlerini şu sözler ile ilemiştir: "İltifatınız bize güç verdi. Sevgili kardeşlerime ayrı ayrı minnet ve şükranlarımızı, size de en içten saygılarımızı sunuyorum.

48 İSH., K.686, G.96, B.96ab.

49 İSH., K.1018, G.105, B.105a.

50 İSH., K.694, G.75, B.075a.

Milletimizin şerefi ve yüz akı olan Halide Hanımefendi"⁵¹.

Sonuç

15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'de başlayan ve Anadolu'nun işgaline yönelik devam eden süreç İnönü'de kısa sürelide olsa durdurulmuş, bu durum bütün yurttta sevinçle karşılanmış, zafere susamış olan halkın morali yükselmiş, yurdun her köşesinde gösteriler yapılmaya başlanmıştır⁵². TBMM Hükûmetinin kurduğu düzenli ordunun kazandığı bu ilk zafer Anadolu'da başlayan uyanış ve direnişin yurt içinde ve yurt dışında yankılanmasına neden olmuş ve TBMM'nin saygınlığını artırmıştır. Türk Milleti'nin kendine ve ordusuna güveni tekrar pekişmeye başlamış ve moral değerleri artmıştır. Özellikle işgal güçlerinin dikkatini çeken bu zafer sonucunda 21 Şubat 1921 tarihinde Londra'da toplanan konferansa Osmanlı Devleti temsilcisinin yanında Ankara Hükûmetinden de katılımcı bulundurması teklif edilmiş ve bu durum TBMM'nin uluslararası alanda aldığı önemli başarı olarak tarihe geçmiştir. Bu süreç müttefikler arasında ilk ayrılıkların ortaya çıkmasına zemin hazırlamış, Fransa ve İtalya Anadolu'daki durumlarını bir kez daha değerlendirmek zorunda kalmışlardır. Aynı şekilde Sovyetlerle olan ilişkilerde de olumlu gelişmelerin ilk adımları bu zaferden sonra başlamıştır.

Birinci İnönü Zaferi'nin yaşandığı o sıkıntılı günlerde Ankara'da önemli siyasi gelişmeler yaşanmış ve kurulacak olan devletin ilk siyasi adımları atılmıştır. 20 Ocak 1921 tarihinde TBMM'de Teşkilat-ı Esasiye Kanunu kabul edilmiş ve egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu belgelenmiştir. Bu belge Cumhuriyet yolunda atılan en önemli adımlardan biridir.

Mustafa Kemal, 10 Ocak 1924 tarihinde Hâkimiyet-i Millîye gazetesine İnönü Zaferi'nin yıldönümü nedeniyle verdiği demeçte bu zaferin önemini şu sözlerle dile getirmiştir.

51 İSH., K.696, G.7, B.007ad.

52 Sarıhan, a.g.e., s.354.

“Yaşamak ve bağımsızlık amacımız, ülkemizi zorla ele geçirme ve taarruz isteği ile çarpışıyordu. Sonunda ayın on birinci günü sabahı savaş alanı kanunî amacın, zaferinin doğduğu bir yer oldu. Yeni Türkiye Devleti'nin küçük ancak millî ülkülü genç ordusu, en dar bir hesapla üç kat düşmanı İnönü Meydan Savaşı'nda yendi. Savaş stratejisi sanatının en ince gereklerini yerinde uyguladı. İç sınırların kullanılmasında savaş tarihine parlak bir örnek yazdı. Yeni Türkiye Devleti'nin bağımsızlık düşkünlüğü gösterişsiz bir varlık içinde sürdürülemez bir ateşin yok edici alevleriyle kendisini ve yeni devletin içindeki yüce hasreti Birinci İnönü Meydan Savaşı'nda dünyaya kanıtladı”⁵³.

6 Ocak 1921 tarihinden 12 Ocak 1921 tarihine kadar devam eden bu muharebedeki Türk ordusuna ait kayıplar; 4 subay, 117 er şehit, 12 subay, 85 er yaralı, 5 subay 29 er esir olmak üzere 252'dir⁵⁴. Yunan ordusunda ise; 8 subay, 49 er ölü, 9 subay, 145 er yaralı olmak üzere toplam 211 kayıp tespit edilmiştir⁵⁵.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının başarısını perdelemek, küçük göstermek isteyen İstanbul'da yayınlanan bir kısım Rum gazeteleri, Birinci İnönü Muharebesi'nde güdülen amacın, Kralcılarının önemli ölçüde Anadolu'da ilerlemek ve Avrupa'ya karşı güçlerini kanıtlamak olduğunu ve bu başarısızlığın geçici bir durum olduğunu yazmışlardır. Ayrıca, Atina'da yayınlanan bir kısım gazeteler de Türk kuvvetlerinin hayali ve tarihi bir gölgeden ibaret olduğunu ileri sürerek kendilerinin Anadolu'da başarı kazandıkları iddialarına yer vermişlerdir⁵⁶.

İnönü Muharebesi'nden sonra Yunan Küçük Asya ordusunun, Kral Constantine 25 Şubat 1921 tarihinde yazdığı bir raporda; askerî bakımdan Yunan ordusunun o günkü haliyle büyük ölçüde bir taarruz harbi ya-

53 **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (Bugünkü Dille)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2006, s.584.

54 **Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi**, s.247.

55 **Yunan Ansiklopedisinden 1920-1922 Harekâtı**, Çev. Harp Tarihi Dairesi, C.2, Ankara 1957, s.436.

56 İzzet Öztoprak, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Basını, (Mayıs 1919-Temmuz 1921)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, Ankara 1981, s.258.

pacak güçte olmadığı, sayıca yetersiz olduğu, nakliye ve çıkarma hizmetleri bakımından başında bir kumandan olmadığı için yetersiz olduğu, bu durumda muharebe edilecek olursa sonucun korkunç olacağı belirtilmiş ve Yunan ordusunun Sevr muahedesi de gösterilen yeni işgal sınırlarına çekilmesi teklif edilmiştir⁵⁷. Bu rapor ile Yunan basınında çıkan haberlerin tam bir çelişki içinde olduğu görülmektedir.

Çeşitli zorluklar aşarak kurulan düzenli ordu birlikleri Birinci İnönü Muharebesi'ndeki başarısıyla Türk milletinin esareti kabul etmeyeceğini, işgalci güçleri yurdundan kovabileceğini çok net bir şekilde ortaya koymuş, o güne değin tanınmayan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin tanınmasına giden yolu açmıştır. Anadolu'da yazılacak ve tüm dünyaya özellikle de Uzakdoğu ülkelerinin bağımsızlaşmasına örnek olacak Türk Kurtuluş Savaşı destanının ilk halkası olarak tarihteki yerini almıştır.

57 Viktor Dumanis, **Küçük Asya Harbinin İçyüzü**, C.I, Atina 1928, s.30.

Kaynaklar

a. Arşiv Belgeleri

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi Arşivi, (ATASE) İstiklal Harbi Kataloğu,

Kutu.691, Gömlek.24, Belge.024aa.

İSH., K.691, G.36, B.036a.

İSH., K.914, G.104, B.104ab.

İSH., K.914, G.104, B.104a.

İSH., K.914, G.105, B.105a.

İSH., K.694, G.156, B.156a.

İSH., K.988, G.123, B.123a.

İSH., K.691, G.172, B.172a.

İSH., K.692, G.75, B.75a.

İSH., K.593, G.70, B.070a.

İSH., K.692, G.61, B.61a.

İSH., K.692, G.61, B.61aa.

İSH., K.692, G.96, B.96ab.

İSH., K.914, G.108, B.108a.

İSH., K.694, G.166, B.166a.

İSH., K.693, G.55, B.055a.

İSH., K.914, G.109, B.109a.

İSH., K.990, G.166, B.166a.

İSH., K.693, G.76, B.076a.

İSH., K.704, G.126, B.126a.

İSH., K.990, G.187, B.187aa.

İSH., K.949, G.114, B.114a.

İSH., K.692, G.137, B.137ab.

İSH., K.693, G.110, B.110a.

İSH., K.914, G.111, B.111a.

İSH., K.693, G.2, B.002a.

İSH., K.692, G.143, B.143ab.

İSH., K.693, G.6, B.006ab.

İSH., K.692, G.143, B.143aa.

İSH., K.694, G.26, B.026a.

İSH., K.949, G.127, B.127a.

İSH., K.604, G.11, B.011a.

İSH., K.696, G.7, B.007ah.

İSH., K.693, G.30, B.030aa.

İSH., K.693, G.26, B.026ac.

İSH., K.696, G.7, B.007af.

İSH., K.696, G.7, B.007ae.

İSH., K.694, G.75, B.075a.

İSH., K.696, G.7, B.007ad.

İSH., K.686, G.96, B.96ab.

İSH., K.1018, G.105, B.105a.

b. Kitap ve Makaleler

Ahmet (Midillili), **Birinci İnönü Muharebesi'nin İç Yüzü**, Ankara 1930.

APAK Rahmi, **İstiklal Savaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, İstanbul 1942.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (Bugünkü Dille), Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2006.

Dumanis Viktor, **Küçük Asya Harbinin İçyüzü**, C.I, Atina 1928.

Özalp Kazım, **Millî Mücadele, 1919-1922**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1985.

Öztoprak İzzet, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Basını, (Mayıs 1919-Temmuz 1921)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, Ankara 1981.

Sarihan Zeki, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü, (TBMM'den Sakarya Savaşı'na, 23 Nisan 1920 – 22 Ağustos 1921)**, C.III, Ankara 1986.

Selşık Selahaddin, **Türk İstiklal Harbi'nde Birinci İnönü Muharebesi, Askerî mecmua (Tarih Kısmı)**, İstanbul 1 Haziran 1933, s.30.

Sofuoğlu Adnan, **Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu, (1919-1921)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1944.

Tansel Selahattin, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, C.IV, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayını, Ankara 1974.

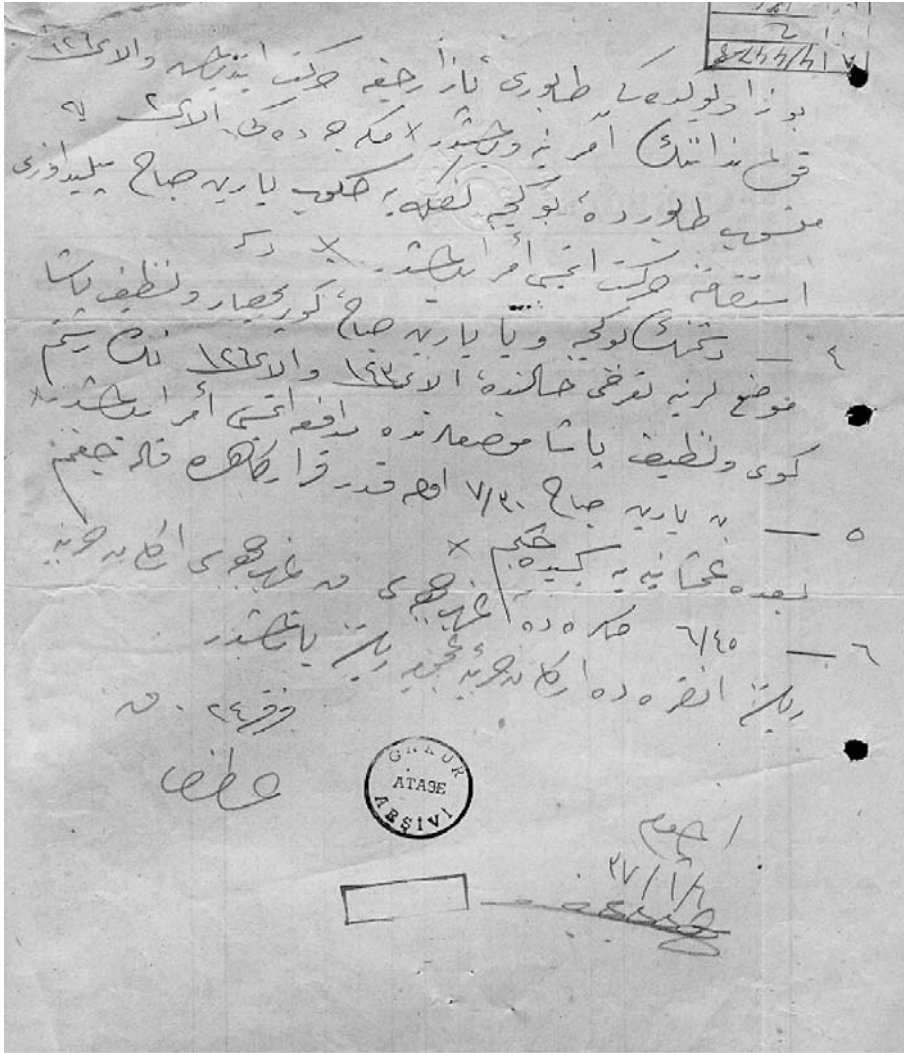
Turan Mustafa, "İstiklâl Harbi'nde Milne Hattı", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.VII, sayı 21, Ankara 1991 s.567-579.

Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayını, C.2, Kısım 3, Ankara 1966.

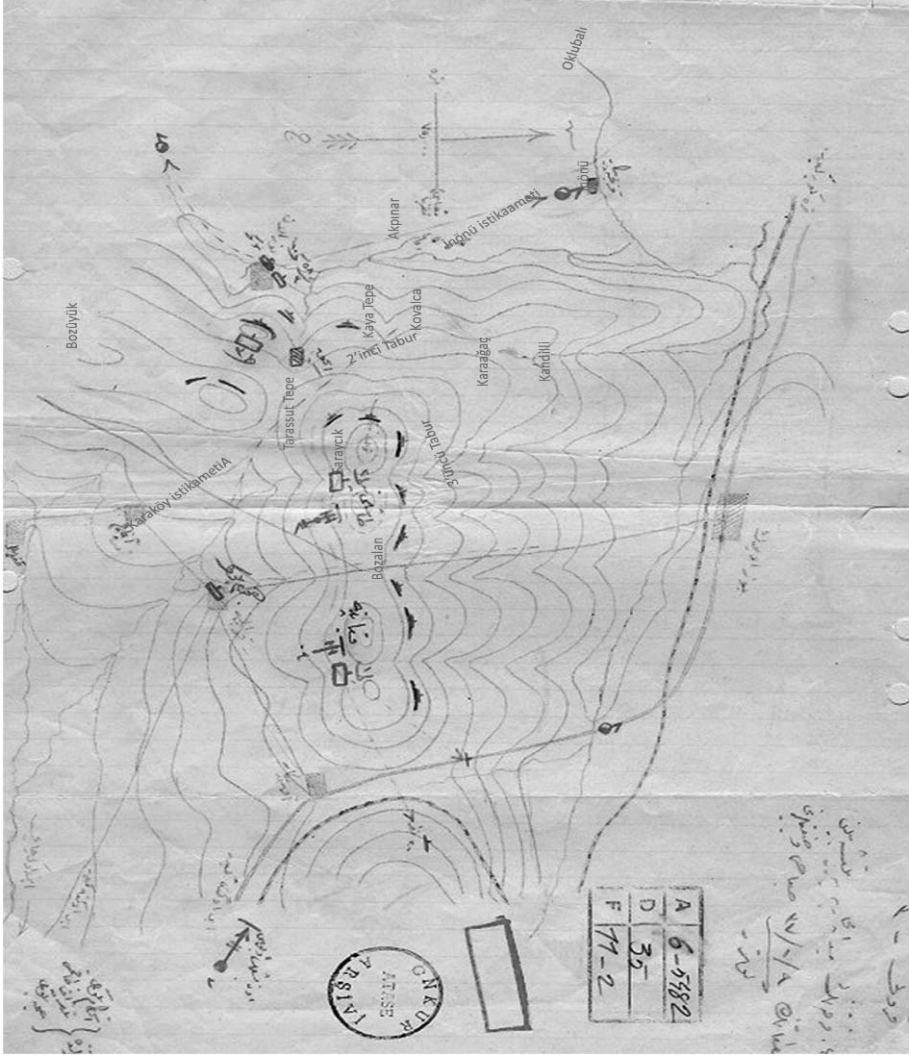
Yunan Ansiklopedisinden 1920-1922 Harekâtı, Çev. Harp Tarihi Dairesi, C.2, Ankara 1957.

EK-1

EK-2

Birinci İnönü Muharebesi'nde 9 Ocak 1921 günü muharebe sahasında 4'üncü Tümen'in tertibini gösteren kroki.

EK-3

تاریخ: ۲۷/۱/۳۸

۱
۱

A	4282
D	15A
F	11

۲۷/۱/۳۸ ده کیسه و اینکول استقامتین باندیان و تحکیمات و تحکیمات اینکول موافقه قده
 امتداد این دوستان بعضی ۹ و ۱۰/۱/۳۸ ده مادی بک - آه یکا - فره آتیاج خطه موافقه قده و قوه
 کله یک تکلیف و دولت میزان مایه سندن حوکرا قطعاتک مقاومت و مدافع دیار لری تا... شینه توقف
 ایسه و ۱۱/۱/۳۸ کیسه دوستان نرضه ن فرات ایسه ده سرعت - جفته باندیمک - دوستانک
 حصه استقامت - کله سندن سوله کله و تقیبه قطاری مایه سید ، تیه جالیته موافقه قده .
 اکیسه اونیه ۱۱/۱/۳۸ موافقه مکراره کله اکیه دوستان طیاره سندن آتیاج بی برمیادن
 بیجا برسدنر مقاصد جزئی فایده اولماتیه و دیال تعمیر اولوند . دیکه برمیادنه برضابطه کله ،
 برضابطه و اوج نقره جروج اولمده .

کوتاهه نرسه الجیره طاقته سیکه پامایله کله - این عسات چا مکراره کوتاهییه دوفرو براتیه
 بدقی پایشه ایسه . عهد زمانه کوتاهییه تک بنوبه نرسینه . موافقه باقی جوشیه قده موافقه و
 ۶۰۰ قدرتمه اولوند ، عساته قطعات آکسده باندیان مایه کیسک اولوند . دوام ایسه کیسک
 اویجه دایع سیکه انکار نه کی عسات تکلیف و موضعی اشغال اولوند و موافقه باقی عساته نرسینه
 توقیفه ایست .
 اویجه کجهته برلوندن آکله سندن عساته کله - پستی کوه اولوند .

خوب کیسه . سکوت مایه .
 آفند مایه سندن کله برقیه جوجه .
 آیکس فرلاد - دو کیسه . وضعیه تیرل اولوند .
 الجیره کیسه . یک مصادقات کاهمده .

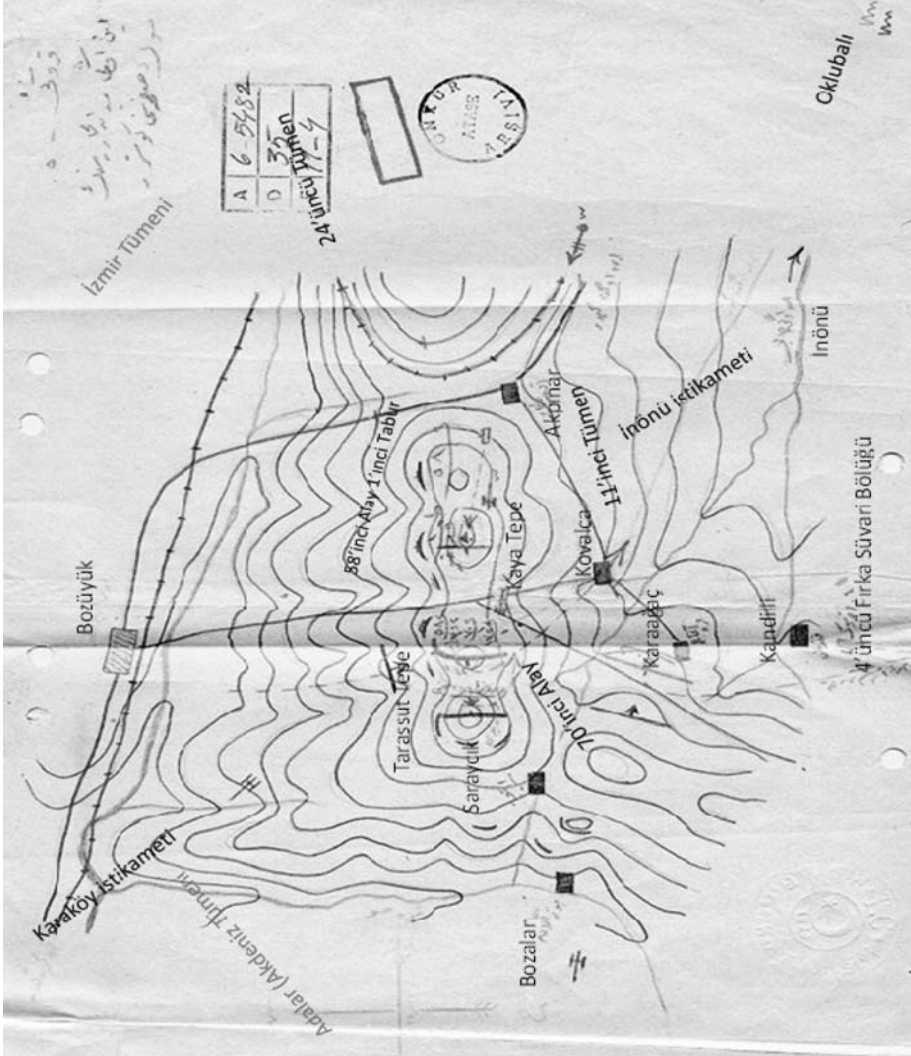
تایفات :

بردیگه مکتوبی - یانه
 دراصح مکاتله
 آفند مایه سندن
 ججه مایه سندن
 تکر اولوند .

تقریرات } ۱
 } ۱
 } ۱
 } ۴
 شیفه } ۱

الخان عزیز محمدی بی کله
 فوکی

EK-4

Birinci İnönü Muharebesi'nin Son Durumunu Gösteren Kroki, 11 Ocak 1921